

Άνθιμος Γαζής

Πίναξ της Ελλάδος, 1800

(Αντίγραφο Φλωρεντίας)

Ο χάρτης της Ελλάδος του Άνθιμου Γαζή (ο Πίναξ), ο οποίος κοινά θεωρείται ως παράγωγος της Χάρτας του Ρήγα, είναι ο δεύτερος που τυπώνεται από τον Γαζή στη Βιέννη το 1800, μαζί με τον παγκόσμιο *Ατλαντα ή Χάρτη [...] της υδρογείου*. Και οι δύο χάρτες του μηλιώτη λόγιου είναι σπάνιοι (περισσότερο ο *Ατλας*) και σώζονται σε λίγα αντίτυπα, πολύ λιγότερα από τη Χάρτα. Τα μέχρι τώρα γνωστά αντίτυπα του Πίνακα (των εκδόσεων του 1800 και του 1810) βρίσκονται σε εθνικές και πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες στη Βιέννη, το Παρίσι, το Βερολίνο, τη Φλωρεντία, το Κέμπριτζ της Μασαχουσέτης και σε μερικές ιδιωτικές συλλογές στην Αθήνα.

Ο Πίναξ της Ελλάδος του Γαζή, τυπωμένος σε τέσσερα φύλλα-χάρτη, είναι μικρότερος, κατά το ήμισυ, της Χάρτας και ενώ με μια πρώτη ματιά φαίνεται να ακολουθεί το πρότυπο του Ρήγα, ως σμίκρυνση της Χάρτας (μια άποψη που ενισχύεται από τη χάραξη από τον Franz Müller, τον χαράκτη της Χάρτας), στην πραγματικότητα είναι ένας διαφορετικός χάρτης.

Ως παραδείγμα διαφορών μπορεί να αναφερθεί ο τρόπος που σημειώνεται στον Πίνακα του Γαζή το τοπωνύμιο “Κοζάνη”. Εδώ, η πόλη τοποθετείται μεν ως *Κόζιανη* στο βόρειο άκρο του κάτω αριστερού φύλλου-χάρτη, νοτιοδυτικά της Βέροιας και βορειοανατολικά της Σιάτιστας (όπως στη Χάρτα στο βόρειο άκρο του φύλλου-χάρτη υπ’ αριθ. 5), σημειώνεται όμως και ως *Κοζάνη* με σύμβολο κύριας πόλης, στο νότιο άκρο του άνω αριστερού φύλλου-χάρτη, βορειοδυτικά της *Κόζιανης* και νότια μιας “δεύτερης” Σιάτιστας! Επίσης είναι εντυπωσιακή στον Πίνακα του Γαζή η διαφορά στην απεικόνιση του Αγίου Όρους σε σχέση με εκείνη στη Χάρτα. Ενώ ο Ρήγας ακολουθεί το πολύ χαρακτηριστικό πρότυπο του Delisle στη σχεδίαση του Όρους (αποτελεί άλλωστε το “σήμα κατατεθέν” της σχολής Delisle το “παράλληλόγραμμο” του Αγίου Όρους), ο Γαζής το απεικονίζει στον Πίνακά του με εντελώς διαφορετικό τρόπο, παραπέμποντας σε διαφορετικό χαρτογραφικό πρότυπο από εκείνο του Delisle.

Εκτός από την κλίμακα και τα εύκολα αναγνωρίσιμα, ακόμη και από μη-ειδικούς, εξωτερικά χαρτογραφικά του χαρακτηριστικά, ο Πίναξ διαφέρει από τη Χάρτα και σε πολλά μη άμεσα αναγνωρίσιμα στοιχεία, τα οποία απαιτούν ανεξάρτητη και συγκριτική επιστημονική χαρτογραφική έρευνα, για να τεκμηριωθούν.

Η ύπαρξη της Χάρτας στην Κοζάνη απαιτούσε την παρουσία και του συναφούς χάρτη του Γαζή, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της νέας Χαρτοθήκης στην πόλη και των δραστηριοτήτων της, για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών και μορφωτικών προγραμμάτων, με γεωγραφικό και χαρτογραφικό περιεχόμενο.

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης [Αρχοντικό Λαοσάνη]

ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Προγραμματική Συνεργασία 2008-2010 “Οργάνωση και Ανάδειξη Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης”. Εγκαίνιο, 11 Οκτωβρίου 2008 / Έκθεση “Η Κοζάνη στον Κόσμο των Χαρτών”, 12 Οκτωβρίου - 7 Δεκεμβρίου 2008.

Η Κοζάνη στη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή (αριστερά: “Κόζιανη”) και στον Πίνακα του Ανθιμου Γαζή (δεξιά: “Κόζιανη” και “Κοζάνη”).

Η απεικονίσεις του Αγίου Όρους στην Χάρτα του Ρήγα (αριστερά) και στον Πίνακα του Γαζή (δεξιά) ανήκουν σε διαφορετικά χαρτογραφικά πρότυπα.

Αυτό έγινε άμεσα εφικτό, χάρη στις σύγχρονες διαδικτυακές ψηφιακές τεχνολογίες και την τεχνογνωσία που έχει αναπτύξει η επιστημονική ομάδα του ΑΠΘ, η οποία έχει αναλάβει το έργο του Δήμου Κοζάνης και της Κοβενταρείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης για την οργάνωση και ανάδειξη της Χαρτοθήκης.

Από τη διαδικτυακά ελεύθερη ψηφιακή εικόνα υψηλής ανάλυσης του διαθέτη της Εθνικής Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Φλωρεντίας (BNCF), έγινε η βέλτιστα ομοιοτυπική ανακατασκευή του χάρτη του Γαζή, της έκδοσης του 1800, σε τέσσερα φύλλα.

Τώρα, το ομοιοτυπικό αντίγραφο του Πίνακα θα αποτελεί το αναγκαίο εκθεσιακό συμπλήρωμα της Χάρτας, επιτρέποντας τη συγκριτική μελέτη και την εκπαιδευτική και μορφωτική ανάδειξή τους. Μαζί με το σπάνιο αντίτυπο του δεύτερου χάρτη του Γαζή,

του Άτλαντα, που εντοπίστηκε τον Μάιο του 2008 στην Κοβενταρείο και συντηρήθηκε από το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης, αποτελούν ένα εξαιρετικό δείγμα της χαρτογραφίας του Ελληνικού Διαφωτισμού στα τέλη του 18ου αιώνα.

Υποστήριξη:
Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας (BNCF).
Color Consulting Group / Whale Graphics.

Ψηφιακή βέλτιστη ανακατασκευή εικόνας από τον δικτυακό διαθέτη BNCF:
Αγγελική Τσορλίνη, Υποψ. δρ. ΑΠΘ.
Χρυσούλα Μπούτουρα, Καθηγήτρια ΑΠΘ.

Κείμενο / επιμέλεια:
Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ / Επιστημονικός υπεύθυνος.

Λασσάνειος Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης

<http://cartography.web.auth.gr/Kozani>

